

20 << גלית עדות

שלום למרכז: למה אנשים עוברים לפתע לצפון הנגב

★ גלית עדות ★

תנועת המזושבים

במשך שנים היו מושבי צפון הנגב הסוד הכמוס של המדינה. עליית מחירי הנדל"ן באזור המרכז וסלילת כביש 6 בסמוך הובילו מאות תושבים חדשים לאזור. מה קרה כשהמרץ שלהם פגש את המזג המנומנם של התושבים הוותיקים

"כשגרנו בעיר לא יכולנו להגיד
את המילה הזו, בית". משפחת
גפני מצאה את מקומה

צילום: אור אלכסנברג, תנועת "אור"

"תל אביב? היא כמו
חו"ל עבורנו". עידו שחר
(משמאל) ואבי
צילום: עמיר שחר

ואם כבר לגור בעיר אז לדעתי רק בתל אביב. אבל הגעתי לשלב בחיי שרציתי את הכפר, שהייתה בי כמיהה לשטחים פתוחים. היה לנו ברור שאין פרה קדושה: לא מקום עבודה, סגנון חיים, לחץ חברתי או משפחתי."

משוחררים מכל הכבלים והמוסכמות החלו ענת וארז לתור את הארץ. הם התקבלו למי-טב הקיבוצים בצפון וגם בגבול הדרומי, אבל אז הבינו שזה לא זה. "ידענו שאנחנו חייבים מקום שיש בו עונות שנה ושיהיה בתוככי הקו הירוק, שאף פעם לא נצטרך לעקור את העץ שנטענו". לאור שני הכללים הללו הם רכשו מפת ישראל גדולה, בקנה מידה 1:50, פרשו אותה בסלון הבית והתחילו ללכת. "פתאום ראינו משהו מפלצתי: אזור ענק באמצע המדינה שכל אדמותיו פתוחות, שאין בו שטחי אש ולא התיישבות לא חוקית. הצבנו לעצ-מנו מטרה שתוך חודש נקנה משק חקלאי לא מפותח כדי שנוכל לשפץ אותו. רצינו בית שעומד בראש גבעה וקיוונו שיהיה בו כמה עצי פרי."

אמרו ועשו. ואף על פי שמושב אשכול סומן על ידם כגרוע ביותר, הוא זה שבסוף רכשו בו את המשק. הררי ובת זוגו מרוצים עד הגג, שאותו שיפצו בעצמם. "לא חששנו", הם אומרים. "הבנו שיש כאן יותר מדי פוטנציאל שאין מצב שהוא לא יתממש". הררי המשיך לעבוד בתל אביב כמה שנים לאחר המעבר, עד שנקרחה בדרכו הזדמנות עסקית. בין לבין הוא הפך את החקלאות מתחביב לעיסוק מכ-ניס וברשותו כיום מטעי אבוקדו ובית אריזה. "אם ידעתי להוציא כסף על חופשות בחו"ל

**"מדלת הבית שלנו
ועד מגדלי עזריאלי
לוקח בדיוק 57
דקות", אומר עידו
שחר. "עם המחירים
של הנדל"ן כיום לא
היינו יכולים להרשות
לעצמנו לרכוש משק
כאן. נכון, אין כאן
אופציות תרבותיות
נרחבות, ועדיין
אנחנו מעדיפים את
השקט והשלווה
של המושב"**

ההורים שלי חשבו שהשתגעתי, אבל עשיתי להם שיחת מוטיבציה ואמרתי שאני לא מוכן לחיות כמו עכבר בדירה ואין סיכוי שאצליח להגשים את החלומות שלי בעיר."

למתכונן מהצד, נראה היה שהררי הגשים את כל חלומותיו בעיר: הייתה לו דירה נאה, עבודה במשרה בכירה בחברה גדולה ואופ-ניים יוקרתיים שאיתם היה יוצא לטיולי סוף שבוע אתגריים כטבע. אבל משהו בכל זאת היה חסר. "לא סבלתי מהאקט הכלכלי של החיים בתל אביב, אלא מהאקט הנפשי של החיים בעיר. אני לא מבין מה כל כך קדוש בעיר. שלא תטעי, אני אוהב את תל אביב,

עוניינים להתגייס ליחידות קרביות. שאיפות כאן נועדו רק להכנסת אוויר לריאות. מלבד חניכי קורס טיס, ששיננו בקפידה את שמות היישובים לקראת התרגיל הרא-שון שלהם באוויר, אף אחד לא שמע על שדה צבי, פעמי תש"ז, קלחים, אשכול, מבויעים, ניר משה, ניר עקיבא ותלמי ביל"ו. שרשרת של שמונה מושבים שנמצאים על הכביש המחבר בין צומת בית קמה ממזרח לנתיבות במערב. 20 קילומטר צפונית לכאר שבע. ככל הנראה גם מי שקורא שורות אלו צריך לפתוח מפה כדי להבין על מה אנחנו מדברים. זה היה יכול להימשך כך לנצח, אלא שבועת הנדל"ן הת-עופפה ממרכז הארץ ונישאה עם הרוח מזרחה, צפונה וגם דרומה, העירה ברפרוף קל את אלו שנכנסו לתרדמה שממנה לא יצאו כמה עשור-רים.

"לכטל את הפריפריה", אמר בנימין נת-ניהו ככנס ועידת הנגב והגליל שנערך בש-בוע שעבר, והסביר שהדרך לעשות זאת היא באמצעות תוכנית תחבורה של כבישים מהירים, רכבות, מחלפים וגשרים שיחברו את הנגב למרכז. הסיפור של צפון הנגב הוא ההוכחה החיה לכך: מאז 2007, אז נפתח כביש 6 שקיצר את זמן ההגעה מהאזור למ-רכז, עלו בהדרגה מחירי הנכסים בסביבה. תחנת רכבת שתיוחנך בעוד חצי שנה בנת-י-בות, מעוררת את תאוותם של יזמי נדל"ן שכבר משקיעים בנכסים באזור.

הכמיהה לשטחים הפתוחים

כשארז הררי ובת זוגו הודיעו שהם עוזבים את תל אביב לטובת אשכול, החברים הימרו על התאריך שבו הם יישכרו ויחזרו למרכז. "הייתה להם תחושה שהגענו לסוף העולם שמאלה", הוא אומר. "הם היו יוצאים מהאוטו ונמתחים כאילו, לך תדע לאן הם נסעו.

שנה חלפו מאז שה-גיעו העולים החדשים מצפון אפריקה לצ-פון הנגב. הם הורדו מהאונייה, כל חייהם צרורים בכמה מזוודות, והובלו אל המשאיות שהסיעו אותם, בלי תחנות עצירה, בלי לשאול שאלות וכלי לקבל תשובות, אל השממה. זה הבית שלכם, הודיעו להם פקידי הסוכנות והם קיבלו את רוע הגזרה, הפכו לחקלאים, למרו לעבד את האדמה, הסתפקו במועט. "תוכנית הקליטה לעתיד הקרוב פשוטה וברורה ואפ-שר לנסחה במשפט קצר אחד: מן האונייה אל הכפר", נכתב בעיתון "הצופה" בחודש ספט-מבר בשנת '54, במשפט ששיקף את רוח הת-קופה: טובת הכלל עולה על טובת הפרט. וגם: יש פרט ויש פרט.

צריך לומר: חלק מהתושבים החדשים של מושבי צפון הנגב החליטו להתישב במקום על דעת עצמם. הנה, 30 משפחות ממעברה ברמת השרון בחרו להשתקע באזור, מרצו-גן החופשי. כך נכתב בעיתון "הכר", גם כן בספטמבר '54: "על אף העובדה שהמשפ-חות לא סבלו מאבטלה והסתגלו לחיי המו-שבה, החליטו להקים יישוב חקלאי עצמאי בנגב". היה זה דוד בן-גוריון, ראש הממשלה הראשון, שהיווה להם מודל ברדתו להתגו-רר בשדה בוקר, הם נכבשו בקסמו ובאהבת הארץ שהנחיל להם, ובחרו לחקותו.

אבל השנים חלפו, החלוצים נעלמו, הח-זון הלך ושקע אל תוך אבק המדבר והחולות כיסו את החלומות, הותירו את התושבים לה-תמודד עם חיי היומיום והשגרה המתושה. מי שחלם ברח, השאר פשוט הפסיקו לקוות. הני-תונים הרשמיים של מדינת ישראל הציבו את המועצה המקומית מרחבים בתחתית הנולם הסוציו-אקונומי, בתחתית סולם החישיגים בלימודים, בקצה הסקאלה של הנערים שמי-

"אני לא מבין מה כל כך קדוש בעיר". ארז הררי והמשפחה

ועל ספורט אתגרי ויקר, עכשיו כל הכסף הולך לחקלאות".

גם עידו שחר עזב את המרכז בגלל החקלאות. הוא וזוגתו, דנה התגוררו במשך ארבע שנים ברחובות. הוא למד בפקולטה לחקלאות, היא למדה וטרנירית. יחד הם חלמו לעסוק בחקלאות ולרכוש בית, בלי לשעבד את עצמם עד המוות. בחודש פברואר לפני שש שנים הם טיילו באזור. בתקופה זו, כשבשדות של צפון הנגב פורחות כלניות וכתמים אדומים מבצבצים מבין מרבדים ירוקים שנמתחים מאופק לאופק, אי אפשר שלא להתרגש. עידו ודנה התלהבו והחליטו לקבוע במקום את ביתם.

בית סוכנות ישן כמושב קלחים, עם משק חקלאי בשטח של 30 דונם, כאילו חיכה רק להם. זה היה ב-2008, אז הם שילמו מחיר נמוך יחסית. כיום לא תוכלו למצוא משק כזה במחיר שנופל מ-2.5 מיליון שקל. מגרש בשטח חצי דונם עולה כחצי מיליון שקל. "עם המחירים של הנדל"ן היום לא היינו יכולים לאפשר לעצמנו את האופציה הזו", מודה שחר שהולש על מכירת דבורים ומגדל גם אספרגוס ויתים.

במסגרת העבודה מגיעים בני הזוג מפעם לפעם לחלק סחורה בתל אביב, ומורים שעבורם זה כמו לטוס לחו"ל. "מרתל הבית שלנו ועד מגדלי עזריאלי לוקח בדיוק 57 דקות", הם מדייקים. "בפעם האחרונה שביקרנו בעיר הלכנו לראות סרט ואכלנו במסעדה ואחרי שעה נסיעה חזרנו הביתה. נכון, אין אופציות תרבותיות ראויות באזור וחלק נכבד מתרבות הפנאי שלנו הם המפגשים החברתיים עם החברים החדשים שרכשו כאן, ועדיין אנחנו מעדיפים את השקט והשלווה של המושב".

גן עדן בטבע, גיהינום בירוקרטי

גם עבור אמיר וטל הריחוק מהמרכז לא משחק תפקיד. הם, שהתגוררו בארצות הברית כמשך כמה שנים, התרגלו לנסיעות ארוכות לעבודה. כך ששלושת רבעי השעה שאותם מעביר אמיר בדרכים ממושב ניר משה אל חברת ההייטק שבה הוא עובד ונמצאת כמרחק 20 ק"מ, לא מטרידים אותו. "תכלס, אם את מקפלת את המדינה לשניים, אנחנו נמצאים במרכז", הוא אומר. "בארצות הברית הייתי מסיע את הילדים לחברים וזה היה לוקח לי חצי שעה לכיוון, אז הנסיעות לא משחקות תפקיד".

את הנכס רכשו לפני חצי שנה, ומכחינתם זה המעבר הטוב ביותר שיכלו לקוות לו. ולא שלא היו בעיות בדרך. מאחר שביקשו לעבור לאזור צפון הנגב, כששוק הנדל"ן בו נמצא בעלייה מתמדת, תהליך הטיפול והרכישה ארך להם כשנתיים. "לקנות משק זה לא דבר קל", הוא אומר. "זה לא שתפתחי עכשיו את 'יד 2' ותמצאי עשר מודעות. אין היצע, והשוק לא מתנהג לפי החוקים המקובלים. חלק אומרים שהם מוכרים אבל קשה להם לעזוב את האדמה, חלק רוצים לדעת כמה הם או ההורים שלהם שווים, המינהל לוקח המון מס. כדי לעבור לכאן עוד לפני תחילת שנת הלימודים ירדנו ברמת החיים. אנחנו

עוט האופציות התרבותיות לא משנה להם. "אנחנו לא מחפשים בתי קפה וסופינג", היא אומרת. "אם צריך משהו אנחנו נוסעים לנתיבות או לכפר שבע".

למי קראת אשכנזי?

לתנופת הפיתוח אחראיות, במידה רבה, תנועת "אור" יחד עם קק"ל. הקרן יוזמת פרויקטים בשיקום יערות, הקמת מסלולי טיול, סלילת דרכי גישה וכבישים ופיתוח תשתיות. "הנגב משתרע על 60% משטח המדינה ומתגוררים בו רק 8% מאוכלוסייתה", אומר אפי שטנצלר, יו"ר קק"ל. "על כן קק"ל מקימה עשרות רבות של פרויקטים מחוללי מפנה בנגב כהכנה לקליטת עשרות אלפי תושבים. רק בחמש השנים שעברו השקיעה קק"ל בקליטתם בנגב כמיליארד שקלים ונשקיע סכום זהה גם בשנים הבאות".

ההסתערות של תושבי המרכז על הנכסים בצפון הנגב הותירה את התושבים הוותיקים קים מאחור, עדיין לא מצליחים להדביק את הפער המנטלי. האזור, שנבנה על ידי יוצאי צפון אפריקה, לקה במשך כל השנים במחוסר סוס תרבותי שהתקבע. אם מחפשים את השורש להתייחסות ל"מזרחים" ו"אשכנזים", כאן הוא נמצא כמלוא עונו. "האינטגרציה בין ישן לחדש לוקה בחסר", אומר שחר. "גם התשתיות וגם ברמה האנושית. צריך לעבור פאזה. אנחנו רואים כמו עינינו את השינויים אבל ההבנה לוקחת זמן".

כנראה שזו באמת שאלה של זמן ועדיין יש עוד הרבה עבודה. גפני מציינת שחסרים עדיין גני ילדים וגם גני משחקים. היא טוענת שהכיתות בבית הספר כבר לא מספיקות לכל הילדים שהצטרפו לאזור וגם עבודות הפיתוח מתקדמות בעצלתיים.

ואף שמדובר באזור כפרי, החדירה לענף החקלאות הופכת להיות משימה בלתי אפשרית. "השיטה של האגודות החקלאיות היא פשוט מאפיה", קובל הררי. "תנאי הסף קשים, והרגולציה החולה חייבת להשתנות. אני מתמודד עם זה, אבל זה ממש לא פשוט".

"ידענו שאנחנו חייבים מקום שיש בו עונות שנה ושיהיה בתוככי הקו הירוק, שאף פעם לא נצטרך לעקור את העץ שנטענו", אומר ארז הררי. "פרשנו את מפת ישראל בסלון ופתאום ראינו משהו מפלצתי: אזור ענק באמצע המדינה שכל אדמותיו פתוחות, שאין בו שטחי אש ולא התיישבות לא חוקית. תוך חודש קנינו שם משק"

נקי גם כשאין בו ילדים, סימן שמישהו עושה עבודה טובה". ואף על פי שהילד הבכור התקשה להסתגל למסגרת החדשה, רויטל מספרת שהאפשרות של ההורים להיות מעורבים בבית הספר, והפתיחות לתקשורת דו-כיוונית בין המורים למשפחות, מרגיעה אותה.

עכשיו היא יכולה להגיד בפה מלא שהיא בבית. "זה מוזר, אבל כשגרנו בעיר לא יכרו לנו להגיד את המילה הזו, בית. תמיד ידענו שנגור על האדמה, שלא נצטרך לרדת במדרגות כדי להגיע לקרקע. עברנו כמה דירות בתוך העיר ובכולן הרגשנו סוג של מעצור יצירתי, מחסום. פה הכל נפתח". גם מי-

לא גרים בוילה אלא בבית סוכנות ישן, ועד שנקבל את היתרי הבנייה, גיהינום בירוקרטי, אנחנו חיים בצפיפות".

חוץ מהבירוקרטיה המכבידה, הם התמודדו עם הביקורת של הסוכנים אותם, שלא הבינו מה בער להם להתרחק. "אני יכול להגיד לך שכל האנשים שמכירים אותנו חושבים שנפלנו על הראש", הוא אומר. "ולו בגלל הריחוק מהמרכז והוותיק, כביכול, על כל הנאות החיים של תל אביב וסביבותיה. אבל אני לא יכול להיות בעיר, כי צפוף לי ואני לא אוהב קניונים. אני מעדיף את הטבע והמדבר ורציתי לצאת למרחבים. לא עזבנו את המרכז בגלל מצוקת נדל"ן, השיקולים למעבר היו אחרים. אנחנו מרוויחים היטב ויש לנו הון עצמי רב יחסית, אבל אני לא מניח שאוכל לעזור לילדים שלי לקנות דירה, אלא אם כן אעשה אקזיט. כאן יש שטח אדמה נרחב ואם וכאשר הילדים ירצו דירה, הם יוכלו לבנות עליה. זה היה שיקול נוסף, אומנם מינורי אבל כזה שלקחנו בחשבון".

יוסי ורויטל גפני, הורים לארבעה, הם זוג אחד מתוך רבים שכחרו להשתקע בהרחבה של מושב אשכול שזכתה לשם "מעלה מבור עים". במסגרת עבודתו הגיע יוסי לבנות בית במושב, התלהב מהמיקום אבל חשב שרויטל לא תסכים לשמוע על מעבר לאזור, רחוק מהמשפחה. "הוא הפתיע אותי עם ההצעה", היא מודה. "אבל כנראה הייתי במצב רוח טוב באותו יום, כי אמרתי לו 'בוא ניסע'. הגענו, ראיתי את הנוף, נשמתי את האוויר, בדקתי כמה זמן אורכת נסיעה למרכז וכשהכל הרגיש שפוי אמרתי 'אללה, נלך על זה'".

ההתלבטות הגדולה שלה הייתה בנושא החינוך והאוכלוסייה המקומית, "אבל ברגע שהכרנו חלק מהשכנים, שגם הם עזבו את המרכז והם אנשים בדיוק כמונו, הבנו שעשינו צעד חכם". ביקור בבית הספר ביום שבת, קיבע את ההחלטה. "ראינו שבית הספר נקי, שאין בו כתובות גרפיטי או זבל או הריסות, כמו שאנחנו רגילים לראות", היא אומרת. "אמרנו שאם מצליחים לשמור על בית הספר